

Kultúrne dedičstvo Gemera a Malohontu a jeho sprístupňovanie

Lenka Macsaliová

Dňa 2. decembra 2016 sa v priestoroch Osvetového centra vyšehradskej kultúry v Jelšave uskutočnila v poradí druhá interdisciplinárna konferencia s názvom *Kultúrne dedičstvo Gemera a Malohontu a jeho sprístupňovanie*, ktorú organizovali Ústav hudobnej vedy SAV a Ústav slovenskej literatúry SAV v spolupráci s menovaným Osvetovým centrom vyšehradskej kultúry Jelšava, mestom Jelšava a Quirinus, o. z. Prostredníctvom rôznych vedných disciplín, ako sú archeológia, hudobná veda, molekulárna biológia, kulturoológia, história či literárna veda, ktoré jednotliví účastníci zastupovali, tak bola vyskladaná pestrá mozaika rozmanitých výskumných prístupov a pohľadov na oblasť Gemera a Malohontu. Program konferencie bol rozdelený do štyroch blokov, ktorý bol zároveň obohatený prehliadkou kostola v dedinke Chyžné a koncertom v Rímskokatolíckom kostole sv. Petra a Pavla v Jelšave.

Prvý blok otvorila Elena Miroššayová (Archeologický ústav SAV) s príspevkom *Horný Gemer v 1. tisícročí pred Kristom*. Načrtla v ňom predmet skúmania oblasti Slovenského krasu, či už ide o analýzu kyjatickej kultúry, fenomén používania jaskynných priestorov, kultových masiek z ľudských lebiek alebo o úlohu kultu, obradov a ich rekonštrukciu. V referáte *Stredoveké hudobné rukopisy pavlínov z územia Slovenska. Zlomok Pavlínskeho graduálu II.D.80 z Knižnice evanjelického zboru a.v. v Revúcej* Eva Veselovská (Ústav hudobnej vedy SAV) predostrela problematiku dejín pavlínov na Slovensku. Charakte-

rizovala znaky tejto mníšskej rehole a popísala vznik pavlínskych kláštorov v 14. – 18. storočí. Okrem toho sa zaoberala stopami pavlínskych rukopisov, konkrétnejšie určovaním pôvodu, analýzou notácie ako dokladu jedinečnej tradície. Úvodný blok uzatvoril Domenico Pangallo (Ústav molekulárnej biológie SAV) všeobecnou prednáškou *Kultúrne dedičstvo a mikroorganizmy – Škodcovia alebo pomocníci?* V nej sa zoširoka zameral na pojem historického kultúrneho dedičstva, identity národa a umenia v spätosti s mikroorganizmami či mikrobiologickým spoločenstvom, ktoré škodlivo pôsobia na kultúrne pamiatky, ale taktiež možnou prevenciou v podobe mikroskopického pozorovania či štúdia mikrobiálnej komunity.

Začiatok druhého bloku bol venovaný *Trom hlasom z Gemera na európskych operných scénach. Život a kariéra M. Basilides, I. Bardossy a I. Kolbay Eleonóry Blaškovej* (Vedecká knižnica Košice). Sústredila sa na štúdiá a profesijné pôsobenie týchto dramatických a koloratúrnych sopranistiek v rôznych divadelných, operných úlohách na domácej pôde a v zahraničí (Anglicko, Budapešť). Lucia Poláková (Centrum spoločenských a psychologických vied SAV) pokračovala deskripciou *Kultúrnych aktivít na československom štátnom gymnáziu v Rožňave (1918 – 1938)*. Súhrnne tak referovala o kultúrnych aktivitách žiakov vo výročných správach, o kultúrnych akciách (zábavné večierky, prvomájové slávnosti), návštevách žiakov, ale aj o organizovaní rôznych podujatí či školských slávností.

Marcela Bednárová (Historický ústav SAV), Lukáš Hedmeg (Prešovská univerzita) a Peter Tollarovič (Katedra slovenskej literatúry a literárnej vedy UK) sa v referátoch už konkrétnejšie zamerali na vybrané osobnosti zo sveta slovenskej literatúry či kultúry. M. Bednárová sa v príspevku *Slavjani gemerski. Životné paralely Bohuša Nosáka-Nezabudova a Petra Kellnera-Záboja Hostinského, redaktorov Slovenských národných novín a Orla tatranského* zacielená na kľúčové momenty zo života zmienených osobností. Od ich štúdia cez profesijné pôsobenie B. Nosáka – kaplán v Liptovskom Mikuláši, učiteľ a vychovávateľ v Pešti – a P. Kellnera – aktivista protestantského odchodu z bratislavského lýcea, redaktor novín – až po problematiku dobovej cenzúry, revolúciu 1848/49, porevolučné obdobie (50. a 60. roky) a aj otázku novej tvorby i publicistiky šesťdesiatych rokov či podpory kreužiacich sa národných inštitúcií.

L. Hedmeg (*Ivan Krasko a slovenský spolk Detvan v Prahe*) charakterizoval osobnosť Ivana Kraska prostredníctvom jeho pôsobenia v spolku Detvan. Pomocou prierezovej sondy z korešpondencie s ostatnými členmi rekonštruoval pozíciu jeho osobnosti v Detvane ako „spolkového revízora“, pokladníka, ale aj kritika prednášok v rámci jeho činnosti a účasti na valných zhromaždeniach. P. Tollarovič ukončil tento cyklus témou *Umelecké snahy autorov tzv. mladej generácie – gymnazistov v Tisovci, počas 2. svetovej vojny (Ctibor Štítnický a Milan Kraus)*. Ponúkol tak na jednej strane historický exkurz do študentského centra v Tisovci a na druhej strane sa bližšie venoval dobovým kolektívnym zborníkom tisovských študentov a jeho zostavovateľom, ktoré mali za úlohu predstaviť generáciu mladšej slovenskej literatúry a jej myšlienkové smerovanie. Okrem toho uviedol Štítnického básnické zbierky (*Presýpacie hodiny, Červená šatka*) a Krausov debut (*Stromoradie ticha*) s charakteristikou ich poetiky.

V treťom bloku Martin Braxatoris (Ústav slovenskej literatúry SAV) otvoril otázku *Husitov na Gemeri a ich odraz v historickej pamäti evanjelických autorov*. Zaoberal sa charakterom husitov na Slovensku a ich obrazom v pamäti

evanjelických autorov. Definoval husitizmus na pozadí historického exkurzu, jeho šírenie v prostredí zemanstva a vplyv na literárny život. Popísal túto tradíciu v literatúre evanjelických vzdelancov (P. J. Šafárik, J. Čaplovič a i.), ale aj jej problematickosť v rámci historickej kontinuity. Petra Rusňáková (Ústav slovenskej literatúry SAV) pokračovala referátom *Hruškovica autobiografia v kontexte protestantskej spirituality v 18. storočí*. Venovala sa všeobecnému pohľadu na pietizmus (strata živej kresťanskej viery, oživenie viery, kontakt s duchovným svetom, subjektívne vnímanie viery) na pozadí historických súvislostí ako napríklad turecká hrozba. Na tomto základe predstavila osobnosť S. Hruškovicu ako kritiku pietizmu (problém medzi ortodoxiou a pietizmom, kritika takejto zbožnosti) v rámci korešpondencie a reakcií osobností ako M. Bel, D. Krman ml. a podobne.

Timotea Vráblová (Ústav slovenskej literatúry SAV) v príspevku *Adaptačné postupy vo vzťahu k Písmu v piesňach Jána Glosia* najprv objasnila význam, náplň a proces adaptácie v staršej literatúre, ktorej princíp spočíval v použití predlohy k vytvoreniu vlastnej verzie. Na ukážkach veľkonočnej a vianočnej piesne demonštrovala cieľ adaptačných postupov, teda smerovanie autorov k tomu, aby sa ukázal ich svojský spôsob vyjadrenia vzťahu k Bohu v rámci poetiky osobnej zbožnosti. Predposledný blok uzatvorila Katarína Štafurová (Ústav slovenskej literatúry SAV), ktorá sa špecifickejšie zamerala na tému smrti vo františkánskej literatúre na platforme vianočných, pohrebných piesní a piesní dotýkajúcich sa Veľkej noci (*K téme života a smrti vo františkánskych rukopisných spevníkoch 18. storočia tzv. salvatoriánskej provincie*). Vo vianočných piesňach sa podľa jej výkladu smrť motivicky stvárnjuje cez obraz prosby pastierov k večnému životu a daru dobrej smrti. Naopak v pohrebnej piesni predstavovala „zlodejku života“ (posledné veci človeka, príprava na vlastnú smrť) a ako nevyhnutnú súčasť života. V rámci témy Veľkej noci zase bola zobrazovaná jej personifikovaná podoba protivníka Boha.

Posledný blok podujatia bol tematicky prepojený problematikou organov. Bogusław Raba (University of Wrocław) v referáte *Hľadanie východísk pre komparáciu historických organov Sliezka a Gemera* otvoril tému interdisciplinarity vo výskume v rámci Slovenska a Poľska pri muzikologickom skúmaní organov. Zacieľil sa na oblasť výskumu (obdobie baroka, romantizmu či klasická romantická epocha stavania organov), na centrá a metódy výskumu, perspektívy bádania, edukačný proces, unifikáciu metodológie, extenzitu výskumu v téme a metódach, ale aj na relevantnosť výskumu v kontexte rekonštrukcie inštrumentu. Andrej Štafura (Ústav hudobnej vedy SAV) už empiricky rozvinul tento spôsob práce v príspevku *Nové poznatky o organovom pozitive z Henckoviec*. Zhrnul históriu organu, jeho využitie, určenie a časové zaradenie, vzduchový systém, píšťalový fond, pričom popísal metodiku analýzy zvuku. Martin Čulík (Drevárska fakulta Technickej Univerzity Zvolen) sa naopak v širšom ponímaní venoval drevu, akustike a kultúre – *Drevo ako súčasť hudobného kultúrneho dedičstva regiónu Gemera*. S výskumom organových píšťal tak zdôraznil podstatu uchopenia ich výroby, ako aj reštaurovania. Peter Barta (Katedra archeológie UK) vo svojich *Poznámkach k dendrochronologickému datovaniu organového pozitívu v Štítniku* uzatvoril posledný blok. Prehľadne zhrnul svoju prácu na tomto organe od merania šírky ročných kruhov na odobranej vzorke cez komparáciu vzorky s referenčnou chronológiou až po metódu spracovania.

Druhý ročník interdisciplinárnej konferencie *Kultúrne dedičstvo Gemera a Malohontu a jeho sprístupňovanie* opätovne ukázal, že v rámci rozličných vedných disciplín a diferentných perspektív nahliadania na totožnú tému prináša plodnú a tvorivú diskusiu k ďalšiemu produktívnemu výskumu.

Mgr. Lenka Macsaliová
 Ústav slovenskej literatúry SAV
 Konventná 13
 811 03 Bratislava
 Slovenská republika
 e-mail: macsaliova@gmail.com